

Întregul efort
al neamului omenesc,
în general, este să transforme totdeauna
în realitate puterea inteligenței creatoare.
(Dante Alighieri)

Lucrurile
nu sînt greu de făcut,
mai greu este să te aduci
în stare de a le face.
(Constantin Brâncuși)

Să crezi ca un zeu,
să poruncești ca un rege,
să muncești ca un rob!
(Constantin Brâncuși)

Elena Grosu • Ion Șaragov • Andrei Sacara

DICTIONAR de EDUCAȚIE TEHNOLOGICĂ

18 în 1

Consultanți:

Parascovia Secieru,

Membru de Onoare al Academiei Europene de Arte (Bruxelles),

Membru al Academiei de Arte Tradiționale din România,

Membru al Uniunii Meșterilor Popolari din Republica Moldova.

Ana Tverdohleb,

profesor de educație tehnologică

la Liceul *Nicolae Bălcescu* din Chișinău, grad didactic I.

© *Epigraf* S.R.L., 2009. Drepturile rezervate.

© Elena Grosu, Ion Șaragov, Andrei Sacara, 2009.

Redactori: *Elena Codreamu, Victoria Braga*

Corector: *Ala Rusnac*

Coperta: *Veronica Mariș*

Procesare computerizată: *Natalia Atamanenco, Veronica Mariș*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din RM

Grosu, Elena

Dicționar de educație tehnologică. 18 în 1: / Elena Grosu, Ion Șaragov, Andrei Sacara. – Ch.: *Epigraf* S.R.L., 2009 (F. E.-P. *Tipogr. Centrală*) – 440 p., planșe color – 24

ISBN 978-9975-947-71-8

64(038)

Sumar

Argument	6
<i>Sugestii pentru buna folosire a Dicționarului de educație tehnologică</i>	7
<i>Abrevieri</i>	10
1. Activități agricole. <i>Plantele de lîngă noi</i>	11
2. Arta acului. <i>Cusături și broderii tradiționale. Portul popular</i>	49
3. Arta ceramicii.....	68
4. Arta covorului	86
5. Arta croșetării.....	99
6. Arta culinară și sănătatea	108
7. Arta tricotării	132
8. Automobilul	143
9. Casa și familia. <i>Locuința. Economia în familie. Farmacia la domiciliu și primul ajutor în accidente casnice. Omul și natura. Obiectele de artă în căminul nostru. Dotarea tehnică a gospodăriei</i>	165
10. Desenul tehnic.....	212
11. Electrotehnica.....	234
12. Împletitul din fibre vegetale	253
13. Omul și profesia sa.....	261
14. Prelucrarea lemnului	284
15. Prelucrarea metalului	323
16. Reparații în gospodăria casnică	360
17. Tehnologii informaționale și de comunicații	382
18. Tehnologii vestimentare.....	411
Bibliografie selectivă	439

PLANȘE

adj. – adj.
alb. – (din, în) limba albaneză
anat. – anatomie
bg. – (din, în) limba bulgară
cf. – confer
cm – centimetru
concr. – concret, concretiza
denum. – denumirea
d. Hr. – după Hristos
engl. – (din, în) limba engleză;
 englezism
et. – etimologie
ex. – (de) exemplu
expr. – expresie
fam. – familiar
fig. – figurat
fr. – (din, în) limba franceză
germ. – (din, în) limba germană
gr. – (din, în) limba greacă
impr. – impropriu
invar. – invariabil
it. – (din, în) limba italiană
î. Hr. – înainte de Hristos
lat. – (din, în) limba latină
magh. – (din, în) limba maghiară

med. – medicină
nec. – necunoscut(ă)
ngr. – (din, în) limba neogreacă
p. ext. – prin extensiune
p. gener. – prin generalizare
p. restr. – prin restricție
pers. – persoana
pl. – (de regulă, la) plural
pol. – (din, în) limba poloneză
pop. – popular
port. – (din, în) limba portugheză
reg. – regional
rus. – (din, în) limba rusă
scr. – (din, în) limba sârbă, croată
sec. – secol
sg. – singular
sl. – (din, în) limba slavă
sp. – (din, în) limba spaniolă
subst. – substantiv
suf. – sufix
tc. – (din, în) limba turcă
tehn. – (în) tehnică
ucr. – (din, în) limba ucraineană
v. – vezi, a se vedea (și)

1 ACTIVITĂȚI AGRICOLE. Plantele de lîngă noi

- Pămîntul: bucură-te de el, dar lasă-l sănătos și pentru viitor ...
- Planeta noastră devine mai mică, spun savanții. De ce? Fiindcă o epuizăm într-un ritm alarmant. În fiecare an tăiem mai multe păduri, avem mai multe pășuni pentru vite, conducem mai multe mașini pe distanțe mai lungi și aruncăm (peste tot!) mai multe gunoaie. Pare logic ca atunci cînd luăm mai mult decît ne poate da planeta albastră, în fiecare an, ea să aibă mai puțin de oferit.
- Timp de milenii agricultura a constituit unica ocupație a vechilor civilizații. De-a lungul secolelor s-au perindat o serie de momente cruciale în evoluția agriculturii, cele mai semnificative dintre acestea fiind: domesticirea animalelor, inventarea roții, folosirea forței animale în cultura plantelor, descoperirea irigațiilor, perfecționarea uneltelor și, în epoca modernă, apariția mașinilor, îmbunătățirile funciare, implicarea științei (ingineria genetică și biotehnologiile), ceea ce a făcut ca agricultura să constituie în prezent o ramură economică de bază pentru unele regiuni sau state.

A

Ăer (< lat. *aer*, *aeris*, fr. *air*) – amestec de gaze care alcătuiesc straturile inferioare ale atmosferei și care este indispensabil vieții ființelor și plantelor; atmosferă. ***A.** a fost mult timp considerat o substanță simplă. În 1778, savantul francez Antoine Laurent de Lavoisier a descoperit că aerul este compus în principal dintr-un amestec de două gaze, pe care le-a

denumit oxigen și azot. **A.** conține oxigen (21%), azot (78%) și gaze inerte (argon, neon, cripton, xenon, heliu, dioxid de carbon, alte gaze și vapori de apă – toate în cantități mici). Pe măsura îndepărtării de suprafața pămîntului, compoziția **a.** atmosferic se schimbă. La 10 km distanță de la suprafața Terrei compoziția **a.** rămîne aceeași, iar la 25-30 km distanță apare zona

de ozon, constituită din oxigen (O_2), ozon (O_3), azot (N_2). ♦ V. și *oxigen, polua*.

Agri- ♦ V. *agro-*.

Agricol (< fr. *agricole*) – care ține de agricultură, care se referă la agricultura; folosit în agricultură. ♦ V. și *agricultură*.

Agricultor (< fr. *agriculteur*, lat. *agricultor*) – persoană care se ocupă cu agricultura. ♦ V. și *agricultură*.

Agricultură (< fr. *agriculture*, lat. *agricultura*) – cultivare a pământului; ramură a producției materiale în care omul, prin activitatea de cultivare a plantelor și de creștere a animalelor, asigură produse alimentare și materii prime pentru industria bunurilor de larg consum; lucrările și metodele întrebunțate în acest scop. ♦ V. și *agro-*; pentru detalii v. *Note utile* (I) de la sfârșitul capitolului *Activități agricole*.

Agro-/agri- (< fr. *agro-, agri-*; cf. lat. *ager, agri*; gr. *agros* „ogor”) – element de compunere savantă cu semnificația „agricol, agricultură”.

Agroalimentar (< fr. *agro-alimentaire*; din *agro-* + *alimentar*) – (despre produse) provenit din agricultură. ♦ V. și *agricultură, alimentar*.

Agrobiológ (< cf. rus. *agrobiolog*) – specialist în agrobiologie. ♦ V. și *agro-, agrobiologie, biologie*.

Agrobiologie (< germ. *Agrobiologie*, rus. *agrobiologhiia*) – știință care studiază cultura plantelor și creșterea animalelor prin prisma biologiei. ♦ V. și *agro-, biologie*.

Agrobotanică (< fr. *agrobotanique*) – știință care studiază plantele agricole. ♦ V. și *agro-, botanică*.

Agrochimie (< fr. *agrochimie*) – știință care studiază acțiunea reciprocă dintre plantă, sol și îngrășămintele chimice, în vederea sporirii calității produselor și a producției agricole. ♦ V. și *agro-, chimie*.

Agrochimist (din *agro-* + *chimist*) – specialist în agrochimie. ♦ V. și *agro-, agrochimie, chimist*.

Agrotéhică (< rus. *agrotehnika*; cf. gr. *agros* „ogor”, *techné* „meșteșug”) – știință care studiază tehnica menținerii și creșterii fertilității solului arabil; totalitatea procedeelelor care se aplică la cultivarea unei plante.

Agrotehnician (din *agro-* + *tehnician*) – specialist în agrotehnică. ♦ V. și *agro-, agrotehnică*.

Aliment (< fr. *aliment*, it. *alimento*; cf. lat. *alimentum*) – produs în stare naturală sau prelucrat care servește ca hrană. ♦ V. și *hrană*.

Alimentar (< fr. *alimentaire*, lat. *alimentarius*) – referitor la alimente; care servește ca aliment. ♦ V. și *aliment*.

Alóe (< fr. *aloès*, lat. *aloe*; în lat. *Aloe barbadensis, Aloe vera* etc.) – nume generic dat unor specii de plante exotice decorative din familia liliaceelor, cu flori mari, galbene sau roșii, cu frunze cărnoase care conțin un suc folosit în farmaceutică. ***A.** este o plantă cu înălțimea variind de la 10 pînă la 100 cm, originară din zonele călduroase și secetoase. Se cultivă și se îngrijește relativ ușor. Are frunzele lungi, înguste, cu nuanțe albăstrui, în formă de lance, cărnoase și succulente, cu spini pe margini de culoare verde. Este o plantă foarte rezistentă, crește relativ încet, inflorescențele apărînd la aproximativ 2-4 ani de la plantare. Excesul de apă poate duce la putrezirea rădăcinilor plantei. Îngrășămintele se folosesc rar și în cantități mici. ♦ V. și *liliacee*. (*Planșa 3 [25]*)

Alveolă (< fr. *alvéole*; cf. lat. *alveolus* „cavitate mică”) – locaș în care stau semințele în distribuitorul unei semănători. ♦ V. și *semănătoare*.

Anual (< fr. *annuel*, lat. *annua-lis*) – (despre plante) care trăiește sau durează un an. ♦ V. și *bienal, multianual, peren*.

Ápă (< lat. *aqua*) – lichid incolor, fără gust și fără miros, compus hidrogenat al oxigenului (H_2O), care formează unul dintre învelișurile pământului. *Organismul uman este constituit în proporție de 70% din **a.**, cel mai important aliment al nostru, este numită „elixirul vieții”. Zilnic omul are nevoie de cel puțin 2-2,5 litri de **a.** Cine bea multă **a.** trăiește mai sănătos. O cantitate zilnică de 2 litri de **a.** îmbunătățește condiția fizică prin faptul că ajută digestia, funcția rinichilor, ajută toate procesele de metabolism, fortifică sistemul nervos, crește capacitatea de concentrare și potențialul intelectual, asigură prospețimea și elasticitatea pielii. Forța curativă a **a.** sporește dacă o consumăm la timpul potrivit, în cantitatea potrivită și, pe cît e posibil, din sursă curată. ♦ V. și *polua*.

Ar (< fr. *are*) – unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu 100 m².

Ará (< lat. *arare*) – a răsturna cu plugul brazde de pământ în vederea pregătirii solului pentru cultivare.

Arăbil (< fr. *arable*, lat. *arabilis*) – (despre pământ) bun pentru arat și cultivat. ♦ V. și *ara*, *cultivabil*.

Arătură (din *ara* + suf. *-ătură*) – acțiunea de a *ara*; pământ arat. ♦ V. și *ara*.

Arbust (< fr. *arbuste*, it. *arbusto*; cf. lat. *arbutum*) – plantă lemnoasă mai mică decât arborele, care se ramifică de la rădăcină în formă de tufă și nu formează o coroană distinctă. (Planșa 1)

Ardéi (< *arde* + suf. *-ei*; în lat. *Capsicum annuum*) – plantă erbacee din familia solonaceelor, cu flori albe și cu fructe bace verzi,

roșii sau galbene, întrebuințate în alimentație; fructul acestei plante. ♦ V. și *bacă*, *erbacee*, *solonacee*.

Arpagic (< tc. *arpacik*, bg. *arpaĝic*) – bulb de ceapă (de dimensiuni mici), obținut din semințe, care se plantează pentru a produce ceapa obișnuită. ♦ V. și *bulb*, *ceapă*.

Asparágus (< fr. *asparagus*; în lat. *Asparagus densiflorus*, *Asparagus silvestris*; denum. pop. *umbra-iepurelui*) – plantă ornamentală din familia liliaceelor, cu frunzulițe foarte fine și decorative. ♦ V. și *liliacee*. (Planșa 3 [20])

B

Bacă (< it., lat. *bacca*) – fruct cu pericarp cărnos, cu pieliță subțire și cu miezul succulent, în care se află semințele.

Bacteri(o)- (< fr. *bactério-*; cf. gr. *baktérion* „bastonaș”; lat. *bacterium*) – element de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) bacterie”, „de bacterie”. ♦ V. și *bacterie*.

Bacterián (< fr. *bactérien*) – referitor la bacterii; (despre boli) produs de bacterii. ♦ V. și *bacteri(o)-*, *bacterie*.

Bactericíd (< fr. *bactéricide*) – (substanță) care distruge bacteriile. ♦ V. și *bacterie*, *-cid*.

Bactérie (< fr. *bactérie*; cf. gr. *baktérion* „bastonaș”) – nume generic dat microorganismelor unicelulare, de natură vegetală, reprezentând forma cea mai primitivă de structură celulară. *Se înmulțesc prin diviziune directă și sînt folosite în industria farmaceutică (la prepararea antibioticelor, vitaminelor), în industria alimentară (la prepararea derivatelor din lapte, a alcoolurilor etc.).

Bacteriológ (< fr. *bactériologue*) – specialist în bacteriologie. ♦ V. și *bacteriologie*.

Bacteriológic (< fr. *bactériologique*) – care se referă la bacterii sau la bacteriologie. ♦ V. și *bacterie*, *bacteriologie*.

Bacteriologie (< fr. *bactériologie*) – ramură a biologiei care studiază bacteriile. ♦ V. și *bacterie*.

Bacterióză (< fr. *bactériose*) – boală a plantelor provocată de bacterii. ♦ V. și *bacterie*.

Begonie (< fr. *bégonia*; în lat. *Begonia semperflorens*, *Begonia rex* etc.) – gen de plante cultivate pentru flori și pentru frunzele lor decorative. (Planșa 3 [11-13; 15, 16]; planșa 4 [5, 6])

Bienál (< fr. *biennal*, lat. *biennalis*) – (despre plante) care înflorește și fructifică la doi ani după semănare; cu ciclul vital de doi ani. ♦ V. și *anual*, *multianual*, *peren*.

Bio- (< fr. *bio-*; cf. gr. *bios* „viață”) – element de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) viață”, „viață”.

Biológ (< germ. *Biolog*, it. *biologo*) – specialist în biologie. ♦ V. și *biologie*.

Biologie (< fr. *biologie*; cf. gr. *bios* „viață” + *logos* „știință”)

– știință care studiază manifestările vieții din punct de vedere anatomic, fiziologic, zoologic etc.; știința organismelor vii. *B. studiază originea, evoluția, reproducerea, ereditatea, caracteristicile morfo-fiziologice etc. ale plantelor și animalelor.

Bob (< sl. *bobŭ*) – sămînță de cereale sau de legume care fac fructe păstăi; grăunte, boabă. ♦ V. și *păstaie*, *sămînță*.

Boroánă (< ucr. *borona*) – (pop.) unealtă agricolă de forma unui grătar cu colți mari de fier, folosită pentru mărunțirea, afinarea și nivelarea arăturii; grapă. ♦ V. și *grapă*.

Boroní (din *boroană*) – (pop.) (despre solul arat) a lucra cu boroana; a grăpa. ♦ V. și *boroană*, *grăpa*.

Boronít (din *boroni*) – (pop.) acțiunea de a *boroni*; grăpat. ♦ V. și *boroni*, *grăpat*.

Botánică (< fr. *botanique*) – știință care studiază structura și dezvoltarea plantelor, originea și evoluția lor.

Botaníst (< fr. *botaniste*) – specialist în botanică. ♦ V. și *botanică*.

Bulb (< fr. *bulbe*, lat. *bulbus*) – tulpină (subterană) a unor plante, alcătuită din frunze în formă